

[Terug naar Libellen 4 op 1](#)

[Terug naar Libellen 1 op 1](#)

[Hoofdmenu](#)

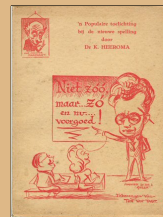
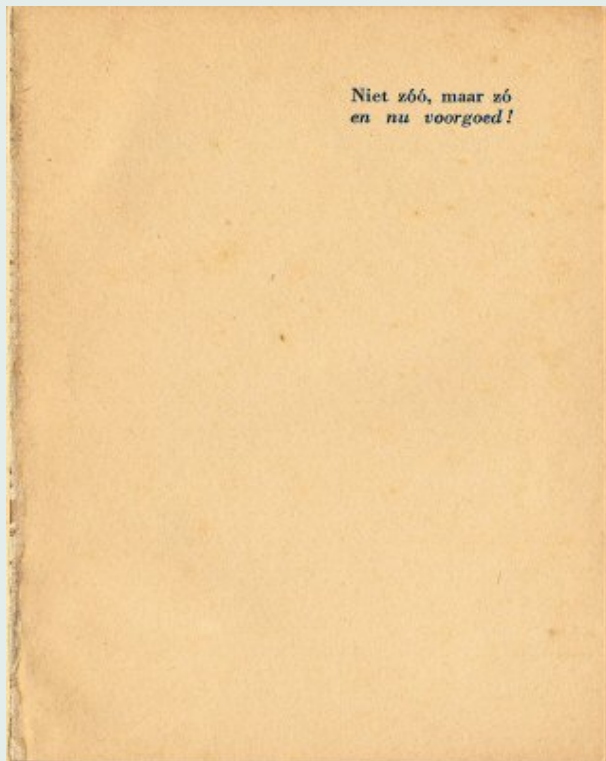

[Pagina 1 van 38](#)

[Ga terug](#)

[Beëindigen](#)

Terug naar Libellen 4 op 1

Terug naar Libellen 1 op 1

Hoofdmenu

Pagina 2 van 38

Ga terug

Beëindigen

Dr K. HEEROMA

NIET ZÓÓ, MAAR ZÓ

en nu voorgoed!

'n Populaire toelichting bij de
nieuwe spelling

Met tekeningen van Ton van Tast

BAARN
BOSCH & KEUNING N.V.

[Terug naar Libellen 4 op 1](#)

[Terug naar Libellen 1 op 1](#)

[Hoofdmenu](#)

Pagina 3 van 38

[Ga terug](#)

[Beëindigen](#)

Wie eenmaal de meest gelezen auteur van Nederland is geweest, al was het dan maar één vluchtig zomerseizoen lang, is voor zijn leven bedorven. Ik heb in 1934 „Niet zóó, maar zó” geschreven, zo maar eens op een paar luchtige achtermiddagen, en ik zat er aan vast. Als ik die zomer ergens kwam en mijn naam noemde, was het dadelijk: o ja, niet zoo, maar zo. Als ik stond te kijken naar een optocht, tien tegen een dat er dan in de staart ook een wagen voorbijkwam waarop met koeien van letters stond te lezen: niet zoo, maar zo. Adverteerders, huishoudelijke voorlichters, allen maakten zich meester van mijn titel en achtervolgden mij er mee. Ik zat er aan vast.

Gelukkig vergat na een half jaar iedereen dat die titel van mij was. Ik kon een nieuw leven beginnen en vergeten dat ik eenmaal beroemd was geweest. Maar wie mijn roem vergeten mocht, niet de uitgever van „Niet zóó, maar zó”. En toen de nieuwe spelling van 1946 zich aankondigde, zat ik er weer aan vast. Eens schrijver van „Niet zóó, maar zó”, altijd schrijver van „Niet zóó, maar zó”.

„Ja maar, ik ben toch niet meer dezelfde van toen?” „Voel je dan niet meer voor de nieuwe spelling?” „Ja natuurlijk wel.” „Nou dan...” Ik zat er aan vast.

Niet zóó, maar zó.

Ja zó, en nu voorgoed.

En dit is dan dus een nieuw verhaal over de nieuwe spelling.

K. H.

Terug naar Libellen 4 op 1

Terug naar Libellen 1 op 1

Hoofdmenu

Pagina 4 van 38

Ga terug

Beëindigen

De nieuwe spelling is niet van vandaag of gisteren. Ze is niet bij de wet in het leven geroepen, maar enkel gewettigd. Het is met haar gegaan zoals met zoveel illegale zaken: nu ze na een lang en fleurig ondergronds bestaan dan tenslotte gelegaliseerd is, staat ze nog wat onwennig te knippen tegen het felle licht der wettige openbaarheid. Ze kan het nog niet helemaal verwerken dat ze er nu zo maar mag zijn, voor ieders ogen. Dat ieder haar de hand komt reiken en haar zijn compliment maakt. Ze vraagt zich bedremmeld af of ze het zelf nog wel is. Maar dan schiet het haar weer te binnen: illegaal, ja, ja, dat is tegenwoordig juist erg goed. Natuurlijk, natuurlijk, ik ben zo in tel omdat ik ondergronds werk heb gedaan. Ik was ook zo erg tegen Mussert, of liever, Mussert was erg tegen mij, en dat is nu juist de grote kans van mijn leven geworden. Ja ja.

Een ondergrondse strijdster.

Reik haar de hand, lezer, want zij zal voortaan ook uw spelling zijn, úw spelling en mijn spelling, ons aller spelling zagezegd. Het gaat mijzelf ook nog een beetje onwennig af om haar zo aan u voor te stellen, want zij is mij meer vertrouwd op illegale samenkomsten dan

[Terug naar Libellen 4 op 1](#)

[Terug naar Libellen 1 op 1](#)

[Hoofdmenu](#)

[Pagina 5 van 38](#)

[Ga terug](#)

[Beëindigen](#)

op een officiële receptie. Wij kennen elkaar sedert twintig jaar, de nieuwe spelling en ik. Ik was toen nog gymnasiast en ik had een scheikundeleraar die verkeerd was, evident verkeerd. Wat „verkeerd” precies was, had ik toen nog niet kunnen zeggen, maar ik vóelde het en mijn gevoel heeft mij niet bedrogen, want niet zodra waren de Duitsers hier of mijn oude scheikundeleraar liep met een zwart hemd. . . . Hij was Hegeliaans filosoof en tegen de nieuwe spelling, hij heeft mij er dus, zo jong als ik was, al de ogen voor geopend dat Hegel verkeerd was en de nieuwe spelling goed. Toen heb ik mijn eerste illegale contacten met haar gehad en samen hebben we tegen deze onvaderlandse figuur gestreden. Ik schreef een scheikundeboek in de nieuwe spelling, zeven jaar voor „Niet zóó, maar zó”, u begrijpt wel met welk resultaat. En nu zit hij ergens ondergedoken in Duitsland en zij, mijn trouwe illegale medestrijdster van de schoolbanken, is om zo te zeggen de nationale heldin van de dag. Ja ja, het kan verkeren.

Neen, ik geef u natuurlijk niet de raad: ga nu maar gauw uw opwachting maken bij de nieuwe spelling om te tonen hoe „goed” u altijd geweest is. Natuurlijk bent u altijd „goed” geweest.

[Hoofdmenu](#)[Pagina 6 van 38](#)[Ga terug](#)[Beëindigen](#)

U zat alleen in een andere groep, zodat u niet onmiddellijk contact met haar had. Maar natuurlijk heeft u veel van haar gehoord en u is nu van harte blij dat ze het er door heeft gehaald en dat het haar nu zo goed gaat. Dat ministers zich met haar bemoeien en dat staats-hoofden haar ontvangen. Ja, de ondergrondse strijd komt ook het internationale begrip ten goede. Vroeger moest je ze in België over de nieuwe spelling horen. Maar sedert we geallieerd zijn geworden, bondgenoten in het verzet, is dat helemaal veranderd. Nietwaar, als je mekaar maar leert kennen in de strijd, vallen er een heleboel misverstanden vanzelf weg. Er wordt, zodra het vrede is, een Belgisch-Nederlandse commissie benoemd, en die is het al heel gauw over de verdiensten van de nieuwe spelling eens. In België is ze nu nog eerder erkend dan bij ons, zomaar bij Koninklijk Besluit. Wij maken een speciale wet voor haar, dat gaat wat langzamer, maar is tenslotte misschien nog wel groter eer. En als die wet er is, dan gaan we de nieuwe spelling allemaal schrijven, allemaal. De ministers en de journalisten en de rechters en de dominees en de huismoeders en de grootmoeders en de reclameschilders, allemaal. Uit eerbied voor deze grote onder-

[Terug naar Libellen 4 op 1](#)[Terug naar Libellen 1 op 1](#)[Hoofdmenu](#)[Pagina 7 van 38](#)[Ga terug](#)[Beëindigen](#)

grondse strijdster die we ons allemaal zo goed herinneren....

Hoe oud is de dame?

Men vraagt een vrouw nooit naar haar leeftijd, behalve als ze heel erg beroemd is, want dan doet het er niet meer toe. En de nieuwe spelling is nu zo beroemd, dat ik wel durf verklappen hoe oud ze is. Het staat trouwens al in alle encyclopedieën: de nieuwe spelling is van 1894. Haar vader heette Kolléwijn en haar moeder Vereniging tot vereenvoudiging van onze schrijftaal. Toen ze nog jong meisje was, zo de eerste veertig jaar van haar bestaan, werd ze meestal naar haar vader de Kolléwijnse of naar haar moeder de vereenvoudigde spelling genoemd. In 1934 kreeg ze kennis aan een minister, die haar weliswaar niet helemaal officieel erkend en in de eerste kringen van het land (zo bij de journalisten en de rechters en de dominees) geïntroduceerd kon krijgen, maar die haar toch een soort vervalst persoonsbewijs verschafte, waardoor ze toegang kreeg op alle scholen en haar illegale strijd oneindig veel gemakkelijker kon voortzetten. Sedert die tijd heet ze de spelling-Marchant, naar die minister. Ze

Terug naar Libellen 4 op 1

Terug naar Libellen 1 op 1

Hoofdmenu

Pagina 8 van 38

Ga terug

Beëindigen

heeft toen in die tijd een paar kleinigheidjes aan haar kapsel en haar toilet veranderd, een soort vermomming in verband met het nieuwe P.B., maar voor haar oude vrienden is ze altijd dezelfde gebleven. Die konden wel door die uiterlijkheidjes heen kijken en waardeerden de succesvolle camouflage. Nu, in haar gelegaliseerde staat, krijgt zij, de eeuwig jeugdige, weer vrijwel het portret terug van haar meisjesjaren. Een valse vlecht, van verplichte buigings-en-netjes bij een aantal verplicht-mannelijke woorden, heeft ze opgelucht van zich afgeslingerd. Zij die met zoveel enthousiasme haar plaats heeft ingenomen in de ondergrondse strijd, waarin mannen en vrouwen ook hetzelfde werk moesten doen, heeft het nu eenmaal niet staan op dat grote verschil in waardering voor mannelijk en vrouwelijk.

Een enkel camouflage-rimpeltje is er misschien toch nog wel blijven zitten. Wij, oude getrouwen, kijken nog altijd wat vreemd tegen dat achtervoegsel -isch, dat, al is het uit de tijd van Marchant, ons zo aan de Kultur herinnert. Dat had ze vroeger, toen wij haar pas leerden kennen, toch nog niet, denken we. Maar vooruit, al met al is ze toch merkwaardig jong gebleven. Dat

[Hoofdmenu](#)

Pagina 9 van 38

[Ga terug](#)[Beëindigen](#)

komt natuurlijk door haar voortdurende omgang met jonge mensen. Ze heeft niet alleen mij in mijn gymnasium-jaren toegeknipt, maar iedere jonge generatie is door haar bekoord. Ze was de belichaming van alles wat vrij en onschools was in de taal. Zij steunde ons in onze afkeer van een schoolse grammatica die ons niets wijzer en niets rijker van uitdrukking maakte. Zij leerde ons, met de tachtigers, onszelf te worden in de taal, zij leerde ons de nieuwe wapens hanteren waarmee wij ons konden vrijvechten van de dode vorm, zij leerde ons ontsnappen aan de razzia's van de conventie die ons op al onze wegen bedreigden.

Genoeg beeldspraak, u begrijpt wel, lezer, dat de nieuwe spelling voor mij, zoals voor alle echte vereenvoudigers, veel meer is geweest dan een wetenschappelijk verantwoord systeem: het was de proclamatie van een stuk jeugd dat zich niet wou overgeven. De oudste vereenvoudigersgeneratie is inmiddels zeventig of tachtig jaar geworden, maar hoezeer zij in andere opzichten misschien verouderd moge zijn, in haar spelling is ze trouw gebleven aan haar jeugd. Er zit een emotionele geladenheid in de hele spellingsstrijd. Het was niet allereerst een strijd van argument

[Terug naar Libellen 4 op 1](#)[Terug naar Libellen 1 op 1](#)[Hoofdmenu](#)[Pagina 10 van 38](#)[Ga terug](#)[Beëindigen](#)

tegenover argument, maar van getrouwen tegenover getrouwen. En trouw denkt niet na en is onbereikbaar voor argumentatie. Dit geldt zowel voor de voorstanders van de nieuwe als voor die van de oude spelling. Want natuurlijk had de nieuwe spelling niet het monopolie van het nieuwe, zich baanbrekende leven. De spelling is in wezen voor de zelfbewustwording van de jonge geest in de taal vrij onverschillig. Maar het kleed dat de taal droeg op het moment dat de geest er voor het eerst verliefd op werd, wordt in de regel, als een hartstochtelijk vereerd relikwie, door de herinnering megedragen, zoals een man zich op zijn gouden bruiloft nog met vertedering het hoedje zal herinneren dat het meisje van voor vijftig jaar bij de eerste ontmoeting droeg. Men houdt van deze spelling waarin men de taal heeft leren kennen, onverschillig of dat de nieuwe of de oude spelling was. Daarom begrijp ik al uw bezwaren, voorstander van de oude spelling, en daarom verwacht ik nauwelijks dat ik u zal overtuigen in dit boekje. Welnu, dan schrijf ik het als een hulde aan mijn oude liefde...

Maar neen, dat is nu ook

13

[Terug naar Libellen 4 op 1](#)

[Terug naar Libellen 1 op 1](#)

[Hoofdmenu](#)

[Pagina 11 van 38](#)

[Ga terug](#)

[Beëindigen](#)

weer niet de bedoeling, zult u zeggen. Wij (journalisten, rechters, dominees) krijgen een nieuwe spelling voorgezet, die we, als we niet op onze beurt een hopeloze illegale spellingsstrijd willen gaan voeren, zullen moeten toepassen ook. Wij vragen niet allereerst argumenten, want wij staan voor een fait accompli, maar wij vragen nog minder lyrische ontboezemingen aan een oude liefde, wij vragen een zakelijke toelichting over de verschillen tussen de spelling-De Vries en Te Winkel en deze nieuwe, die wij nog niet eens met een wettige naam kunnen aanduiden. Inderdaad, zo is het en omdat u een oude liefde moet verraden, wil ik, om het u wat gemakkelijker te maken, u iets over haar verleden vertellen.

Een goed bezorgde oude dag.

Weet u eigenlijk wel waar de spelling-De Vries en Te Winkel vandaan komt? Ik kan het u zeggen, want zij ligt, bij wijze van spreken, bij mij thuis en ik zal haar, als in een hofje, kost en inwoning geven tot haar dood. Dit meteen tot uw geruststelling: uw spelling gaat een goed bezorgde oude dag tegemoet. De ironie van het lot wil namelijk dat ik, die daareven zo vurig mijn liefde

Hoofdmenu

Pagina 12 van 38

Ga terug

Beëindigen

tot de nieuwe spelling heb beleden, tot de tien of twaalf mensen behoor die nog de spelling-De Vries en Te Winkel zullen gebruiken als niemand anders het meer doet. De Vries en Te Winkel waren de beide taalgeleerden die in het midden van de vorige eeuw het grote Woordenboek der Nederlandse Taal hebben opgezet, waarin de hele Nederlandse woordschat sinds 1500 zorgvuldig wordt geïnventariseerd. De Vries meende dat hij dit grote nationale werk nog wel tijdens zijn leven zou kunnen voltooien, maar toen hij in 1892 als een oud, moe man overleed, waren er nog maar enkele delen klaar. Nog altijd wordt er aan dit grote woordenboek in Leiden doorgewerkt en misschien zult u het nog eens beleven dat u er alle Nederlandse woorden van a tot zwoord in zult kunnen opzoeken!

Welnu, toen De Vries dit grote werk opzette, dat een eeuw of langer zou moeten meegaan, leek het hem goed om eerst de spelling eens te bekijken waarin het geschreven zou worden. Die spelling moest modern zijn, want zijn woordenboek mocht niet zo gauw verouderen. In het midden van de vorige eeuw was de officiële spelling die van professor Siegenbeek, uit het jaar 1804, en daar was een heleboel op aan te

[Hoofdmenu](#)

Pagina 13 van 38

[Ga terug](#)[Beëindigen](#)

merken. U weet wel, dat was de spelling van blaauw en ligchaam en zaaijen, die u in oude opschriften en namen nog wel eens tegenkomt. De Vries heeft toen, samen met zijn vriend Te Winkel, die ouderwetse spelling van Siegenbeek wat gemoderniseerd, voor zijn woordenboek. De spelling van De Vries en Te Winkel was dus in oorsprong een zuiver particuliere aangelegenheid van een paar taalgeleerden. Geen enkele minister, laat staan de beide regeringen van Nederland en België tezamen, had er opdracht toe gegeven. Het grote woordenboek is van het begin af aan niet in een officieel door de regering erkende spelling, maar in zijn eigen particuliere woordenboekspelling geschreven, en daarin zal het ook worden afgemaakt, door de tien of twaalf mensen waarvan ik hierboven sprak. Ja u kunt gerust zijn, de spelling-De Vries en Te Winkel zal niet vergeten worden, zomin als de piramides van de Farao's van Egypte. Die oude Farao's begonnen, zodra

zij aan de regering kwamen een monument op te richten tot hun onsterfelijke gedachtenis, waarin zij later meteen begraven zouden wor-

[Hoofdmenu](#)

Pagina 14 van 38

[Ga terug](#)[Beëindigen](#)

den ook. Zo heeft het woordenboek van De Vries en Te Winkel zich dadelijk bij het begin een spelling gesticht, waarin het nu zal worden begraven...

U ziet uit dit alles dat de spelling altijd een voorkeur voor illegaliteit heeft gehad. Zelfs die deftige spelling van De Vries en Te Winkel was in haar jonge jaren een geducht ondergronds werker. U zou het deze bedaagde hofjesjuffrouw met haar vracht van baaienrokken niet meer aanzeggen. Maar zij is ook jong geweest, zij was eens de toegewijde dienstmaagd van een wel deftig, maar toch vurig en in zijn soort radicaal, jong professor, die dwars tegen het wettige gezag in dorst te spreken en een gangmaker in het geestelijk leven zijner dagen was. Als de dienstmaagd in de keuken haar professor in zijn studeerkamer heen en weer hoorde lopen om zijn geestdriftige redevoeringen voor te bereiden, wist zij dat zij hem op haar manier daarbij hielp. Zij wist dat als de mensen háár zagen, zij al geestdriftig werden, omdat ze dan aan hém dachten. En iets van de welsprekendheid en het brede gebaar van de enthousiaste redeenaar is nog altijd blijven hangen in de plooiën en strikken van haar ouderwetswijde kleren. Iets van de reuk van die 19de-eeuwse professorale studeerkamer

Terug naar Libellen 4 op 1

Terug naar Libellen 1 op 1

Hoofdmenu

Pagina 15 van 38

Ga terug

Beëindigen

drijft nog in háár hofjeskamertje. Neen, denk niet dat ik haar veracht. Hoe zou ik, als goed Leidenaar, wandelend tussen de hofjes, een hofjesjuffrouw kunnen verachten? Maar dat u nu nog verliefd op haar bent....

Stil, ik wil uw smaak niet betwisten, de liefde is immers blind? En ach, ik moet er niet aan denken, hoe gauw mijn liefde nu misschien zal verouderen, nu zij een legaal bestaan gaat leiden....

Ik zeg dit natuurlijk allereerst uit solidariteit met u, omdat u uw oude spelling nu zo uit de maatschappij ziet bannen. Ik wil er maar mee zeggen: de mijne is vast ook niet onsterfelijk. Maar zij is op het ogenblik toch zeker wel springlevend en nog lang niet aftands. Over honderd jaar, nu, dan zijn we weer honderd jaar verder. In onze ogen ziet onze nieuwe spelling er vief en sportief uit en ik nodig u uit om nader kennis met haar te maken. Ik durf wel te zeggen dat zij u wel mee zal vallen, al is er een bepaald soort pathetische vertoningen waarvoor zij zich misschien minder goed leent.

Hoofdmenu

Pagina 16 van 38

Ga terug

Beëindigen

Nadere kennismaking.

Laat ik beginnen met het punt dat u stellig het meeste aanstoot geeft. Dat zijn de woord-geslachten. U heeft altijd geleerd, dat de zelfstandige naamwoorden in onze taal te verdelen zijn in drie groepen, oftewel geslachten: een mannelijk, een vrouwelijk en een onzijdig geslacht. Dat is dus anders dan in het Frans, waar er maar twee zijn, en anders dan in het Engels waar er maar één is. In het Duits zijn er alleen ook drie. U voelt hieruit al dat we aan de verkeerde kant staan als wij drie geslachten hebben, en we hebben ze dan ook eigenlijk niet meer. Wel gehad. In oudere taal, zo van 1300 of 1400, zijn er nog duidelijk drie groepen te onderscheiden, net als in het Duits, maar in de volgende eeuwen hebben wij ons hoe langer hoe meer van das Reich gedistantieerd. Be-noorden de Moerdijk overigens consequenter dan ten zuiden ervan.

Het is niet altijd zo dat men duidelijk òf drie òf twee geslachten heeft, maar er zijn ook overgangsgevallen, waarbij er b.v. in hoofdzaak twee geslachten zijn te onderscheiden, maar toch ook nog wel resten van een driegeslachtensysteem zijn aan te wijzen. Zelfs het eenvoudige

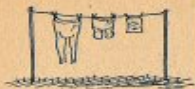
Hoofdmenu

Pagina 17 van 38

Ga terug

Beëindigen

Engels, dat nog maar één woord-geslacht over heeft, het onzijdige, kent toch nog drie woorden om de derde persoon aan te duiden, een mannelijk *he*, een vrouwelijk *she* en een onzijdig *it*. Een woord-geslacht kan sterk of zwak staan. Sterk staat het wanneer de mannelijke, vrouwelijke en onzijdige woorden ieder hun eigen speciaal uniform dragen, hun eigen distinctieven, waardoor ze voor de ingewijden op een mijl afstand te onderscheiden zijn. Even duidelijk als voor uw en mijn tienjarige zoon het onderscheid is tussen een Engelsman en een Amerikaan, even duidelijk is voor een Fransman het verschil tussen een mannelijk en een vrouwelijk woord. Want mannelijke en vrouwelijke woorden dragen in het Frans ieder een eigen uniform, of zij hebben tenminste een oppasser bij zich die een speciaal en onmiddellijk te herkennen pakje aan heeft. Die oppassers zijn de lidwoorden *un* en *une*, *le* en *la*, de bezittelijke voornaamwoorden *mon* en *ma*, en zo maar door. In het Duits hebben de mannelijke en vrouwelijke woorden ook nog speciale oppassers, *der* en *die*, *ein* en *eine*, enz., en in de volkstaal van bezuiden de Moerdijk, in het Vlaams, Brabants en Limburgs, tot op zekere hoogte ook. In

[Hoofdmenu](#)

Pagina 18 van 38

[Ga terug](#)[Beëindigen](#)

die Zuidnederlandse volkstaal kan ik aan de vorm van het lidwoord een nog duidelijk zien of ik met een mannelijk of met een vrouwelijk woord te doen heb, soms ook nog aan de vorm van het lidwoord *de*. Een Vlaming zal zich daarbij nooit vergissen en hij regelt er ook het gebruik van *hij* en *zij* naar bij wat men pleegt te noemen de voor-naamwoordelijke aanduiding. Een noorderling weet van *tafel* niet of het een mannelijk of vrouwelijk woord is, of hij moest het speciaal in een woordenboek hebben opgezocht. Als hij dus van een *tafel* moet zeggen: *hij* (of *zij*) is kapot, dan doet hij dat maar zo op zijn gevoel, niet omdat hij het kan verantwoorden. Een zuiderling behoeft zich maar af te vragen: wat zeg ik, *ne* tafel of *een* tafel? en hij weet dadelijk of hij de tafel met *hij* of *zij* moet aanduiden. Of liever: hij vraagt zich dat natuurlijk helemaal niet af, maar zijn gebruik van *hij* of *zij* komt vanzelf overeen met dat van *ne* of *een*. Bezuiden de Moerdijk staat het mannelijk of vrouwelijk geslacht dus over 't algemeen nog sterk: het zijn twee groepen van zelfstandige naamwoorden die door het uniform van hun oppassers meestal nog duidelijk van elkaar te onderscheiden zijn.

[Hoofdmenu](#)

Pagina 19 van 38

[Ga terug](#)[Beëindigen](#)

Boven de Moerdijk.

In het noorden staan de zaken anders. Wij kennen hier geen drie maar twee geslachten, een *de*-geslacht en een *het*-geslacht. In het *de*-geslacht zijn de mannelijke en vrouwelijke groepen van het zuiden samengevallen. Wij zeggen *de* tafel en *de* stoel en ook een *tafel* en een *stoel*. Als de *stoel* of de *tafel* kapot zijn, zeggen we ook in beide gevallen: hij is kapot. Dat zegt u, voorstander van de oude spelling, ook, maar wanneer u gaat schrijven en u neemt de moeite om de woordenlijst van De Vries en Te Winkel na te slaan, dan *schrijft* u van de *tafel*: zij is kapot. U zou *moeten* schrijven, als u de dienstmaagd van de 19e-eeuwse professor inderdaad zoveel eerbied toedraagt als u voorgeeft: ik kocht *eenen* *nieuwen* *stoel* bij *mijne* *oude* *tafel*. Maar dat is waarschijnlijk zelfs u te deftig en te slepend van tred. Over 't algemeen heeft men van de buigingsregels van de ouderwetse grammatica alleen nog maar dit bewaard, dat een woord, waaraan het De Vries en Te Winkel behaagd heeft het praedicaat mannelijk toe te kennen, gebruikaat voorwerp of in een voorzetselbepaling,

[Terug naar Libellen 4 op 1](#)

[Terug naar Libellen 1 op 1](#)

[Hoofdmenu](#)

[Pagina 20 van 38](#)

[Ga terug](#)

[Beëindigen](#)

zijn oppassers een ennetje op de borst moet spelden. De schrijftaal van De Vries en Te Winkel, in de gedege-
nereerde vorm die u hanteert, onderscheidt dus weliswaar nog een mannelijk en vrouwelijk geslacht, maar deze geslachten staan wel buitengewoon zwak, oneindig veel zwakker dan in de Duitse schrijftaal en zelfs nog vele malen zwakker dan in de Zuidnederlandse volkstaal. In het Duits en in de Zuidnederlandse volkstaal leven de drie groepen inderdaad, bij ons berust het onderscheid op een 19de-eeuws studeerkamerproduct, de woordenlijst van De Vries en Te Winkel. Als u dit rustig overweegt, geeft u dan ook niet aan de natuurlijke slankheid van de nieuwe spelling de voorkeur boven de kunstmatige breedheid van uw oude? Vindt u die statige queue inderdaad altijd nog zo sierlijk? Om een menuet te dansen, zegt u! Nou ja, als u nu per se wilt dansen. . . . Overigens zijn er ook nog wel costumes te huur, voor speciale gelegenheden.

U moet ook niet denken dat u de Vlamingen er enigszins een genoegen mee doet, wanneer u de naamvals-en-netjes van De Vries en Te Winkel blijft schrijven. In de eerste plaats

Hoofdmenu

Pagina 21 van 38

Ga terug

Beëindigen

noemen De Vries en Te Winkel een massa woorden mannelijk die in de levende taal van het zuiden vrouwelijk worden gebruikt, en andersom. Het is dus helemaal niet zo, dat ons via de schrijftaal een zuidelijk gebruik wordt opgedrongen en dat we dit, ter wille van de goede nabuurschap, nu maar met een glimlach moeten weten te accepteren, neen, de lijst van De Vries en Te Winkel is een kunstmatige lijst uit het midden van de 19e eeuw, die berust op even kunstmatige lijsten uit de 18de eeuw, die weer berusten op... gaat u maar door. In de tweede plaats kennen de Vlamingen net zo min als wij de naamvals-n. Wanneer zij onderscheid maken tussen *ne* en *een* of tussen *den* en *de*, doen zij dat even goed als de woorden onderwerp zijn als wanneer zij voorwerp zijn. Het systeem van geslachtsonderscheiding zoals De Vries en Te Winkel dat wilden, is voor hen ook een stuk schoolse wijsheid, dat er met veel moeite ingestampt moet worden, net als voor ons. Trouwens, u herinnert

u die Belgisch-Nederlandse spellingcommissie, nietwaar, die in gemeenschappelijk overleg deze nieuwe spelling heeft erkend. Als de Vlamingen in het stelsel van De Vries en Te Winkel werkelijk

Terug naar Libellen 4 op 1

Terug naar Libellen 1 op 1

Hoofdmenu

Pagina 22 van 38

Ga terug

Beëindigen

een stuk van hun eigen levende taal hadden herkend, waren zij zich heus wel blijven verzetten. Zolang de leeuw kan klauwen, zolang hij tanden heeft.

Oude taalornamenten.

Wanneer de buigings-n tot de levende taal behoort, en dat is het geval in allerlei staande uitdrukkingen als met voorbedachten rade, in levenden lijve, in groten getale, dan blijven we hem in de nieuwe spelling natuurlijk ook schrijven. Maar dan denken we daarbij helemaal niet meer aan mannelijk of vrouwelijk geslacht, we zien die uitdrukkingen in hun geheel, met deftige n en deftige e en al. Rade is geen vorm van raad, maar een woord op zichzelf geworden, let u maar op of u niet eens in de krant leest: hier was voorbedachten rade in het spel. Zulke uitdrukkingen zijn oude taalornamenten die we met voorzichtige, koesterende handen opnemen en neerzetten. Maar wat we ons zo met enkele ornamenten kunnen veroorloven, kunnen we niet met alle buigings- ennetjes doen. De „staande uitdrukking”

25

Terug naar Libellen 4 op 1

Terug naar Libellen 1 op 1

Hoofdmenu

Pagina 23 van 38

Ga terug

Beëindigen

moet een uitzondering blijven, anders wordt de hele taal een verzameling standbeelden in plaats van een levend en bewegend volksbezit.

Hij en Zij.

Uw beste tegenwerping heeft u intussen „met voorbedachten rade” tot het laatst bewaard. U zegt: die buigings-en-netjes die niemand zegt kunnen me op zichzelf niet zoveel schelen, maar als we de geslachtslijst

van De Vries en Te Winkel overboord gooien hebben we helemaal geen houvast meer bij het gebruik van *hij* en *zij*. We wisten dat we een mannelijk woord met *hij* en een vrouwelijk met *zij* moesten aanduiden en dat was gemakkelijk. Voor dat gemak namen we de last van de buigings-en-netjes graag op de koop toe. Want *hij* en *zij*, dat moeten we wel degelijk *zeggen*, en daarvoor moeten we dus ook een of andere regel hebben, tenminste wanneer we verzorgd spreken. U hebt gelijk: wanneer u aarzelt in uw levend taalgebruik, dan is er ergens een tekort en dat tekort moet aangevuld worden. Alleen niet door een ingewikkelde lijst van De Vries en Te Winkel,

Terug naar Libellen 4 op 1

Terug naar Libellen 1 op 1

Hoofdmenu

Pagina 24 van 38

Ga terug

Beëindigen

die vrijwel geen contact heeft met de levende taal, maar door een verstandige moderne lijst van verstandige moderne taalgeleerden, die zoveel mogelijk de regel af luisteren aan de taal zelf. In het plezante zuiden heeft men eigenlijk geen lijst nodig, want daar voelt men zich bij het gebruik van *hij* en *zij* altijd volkomen zeker van zijn zaak. In ons stijve noorden zeggen we meestal *hij*, maar *zij* willen we toch ook nog wel voor de greep houden. Laten we dus het advies van de taalgeleerden afwachten in welke gevallen wij het beste naar *zij* kunnen grijpen.... Taalwetenschap is heus geen droog vak.

Wat hier voor het gebruik van *zij* gezegd is, geldt min of meer ook voor het gebruik van *der*, *dezer*, *mijner* enz. bij een woord dat in het enkelvoud staat. Bij een woord in het meervoud kunt u deze vormen natuurlijk altijd zonder de minste scrupules gebruiken: de taak *der*, *dezer*, *mijner* mannen. Als u echter per ongeluk hebt gezegd of geschreven: de taak *der* man, dan schrikt u en weet u toch wel heel zeker dat u een fout hebt gemaakt. Wanneer mag u nu *der* enz. bij een enkelvoudig woord gebruiken zonder dat uw zelfbewustzijn hoeft te lijden onder de vage angst dat u het niet helemaal goed doet! Ja, had u nu

Hoofdmenu

Pagina 25 van 38

Ga terug

Beëindigen

nog maar die lijst van De Vries en Te Winkel, want bij alle woorden die daar vrouwelijk heetten, mocht u der te pas brengen! Welnu, als u zo om een lijst verlegen zit om uw gebruik van dit schrijftaalwoordje der te regelen, wacht u dan maar weer op die verstandige moderne lijst waarover ik het hierboven had. In de tussentijd kunt u best zonder, want het is helemaal niet nodig dat u der zoveel schrijft. U zegt het toch ook nooit. En wilt u het bepaald gebruiken voor een artistiek effect, ga dan ook maar weer gerust uw gang zonder u te bekommeren om de wijsheid van welke schoolmeester ook. Artisten zijn immers onder en boven de wet?

Geen kunstgrepen meer.

Het is niet te ontkennen, en het behoeft ook niet ontkend te worden, dat de afschaffing van de buigings-ennetjes meer is dan een spellingswijziging. Dat wil zeggen, voor de meeste mensen is het niet meer. Voor de schoolkinderen en alle andere gewone argeloze taalgebruikers waren die ennetjes alleen maar een lastige hebbelijkheid van de Nederlandse spelling. Ze kunnen ze nu eenvoudig schrappen en dan overgaan tot de orde van de dag. Maar schrijvers

Hoofdmenu

Pagina 26 van 38

Ga terug

Beëindigen

die gewoon waren een bepaald soort traditionele schrijftaal te hanteren, zullen hun zinsbouw soms moeten veranderen. Met een ennetje konden zulke schrijvers aanduiden dat een woord als voorwerp in een zin dienst deed en niet als onderwerp. Wordt de taal armer aan uitdrukking, nu zij dat voortaan niet meer zullen kunnen doen? Volstrekt niet. Een stijl die zich van zulke kunstgrepen als de ennetjes bedient, is onnatuurlijk, on-Nederlands. De Nederlandse taal kent, in tegenstelling met het Duits of het Latijn, geen vormverschil tussen een woord dat als onderwerp en een woord dat als voorwerp in een zin dienst doet. De enige uitzondering op deze regel vormen de persoonlijke voornaamwoorden die als onderwerp *ik, jĳ, hij, zij, wij, gĳ, zij* luiden, en als voorwerp *mĳ, jou, hem, haar, ons, u, hun*. Ook hierbij is het verschil soms al aan 't verdwijnen, denkt u maar aan 't gebruik van *jullie* en *u* als onderwerp en als voorwerp, dat in de volkstaal ook bij *hun* en in sommige dialecten ook bij *ons* voorkomt. Het vormverschil tussen onderwerp en voorwerp is dus in het algemeen een verdwijnende eigenaardigheid en een levende stijl volgt de

[Hoofdmenu](#)

Pagina 27 van 38

[Ga terug](#)[Beëindigen](#)

ontwikkeling van de taal. Wie zijn stijl laat aansluiten bij eigenaardigheden van het Duits of Latijn, schrijft in wezen een arme stijl. Hij mag de wetgever dankbaar zijn voor de afschaffing van de ennetjes, want zijn stijl kan er alleen maar bij winnen, als hij zich voegt naar het natuurlijke karakter van de taal.

Dit was een taallesje er tussen door, maar wat ik nu verder nog te zeggen heb, heeft niets met taal te maken. Visch blijft er precies hetzelfde woord om, wanneer wij het nu voortaan als vis moeten schrijven. U zegt *mens*, waarom zou u dan *mensch* schrijven? De grondslag van iedere gezonde spelling is dat we alleen die klanken schrijven die we bij een verzorgde uitspraak van het woord ook werkelijk horen. Maar hoe verzorgd u ook spreekt, u zult nooit *visch* en *mensch* zeggen. Voor de *sch* wordt de spellingsregel voortaan wel heel gemakkelijk: u schrijft alleen *sch* als u werkelijk *sch* zegt, dus bijv. in *school*. In woorden als *schreeuwen* en *schrijven*, waar u misschien niet helemaal zeker weet, of u *schr* of *sr* zegt, moet u maar aannemen dat u *schr* laat horen. Niet alle beschaafde Nederlanders doen het weliswaar, maar er moet een beetje eenheid zijn.

[Terug naar Libellen 4 op 1](#)[Terug naar Libellen 1 op 1](#)[Hoofdmenu](#)[Pagina 28 van 38](#)[Ga terug](#)[Beëindigen](#)

Een Duitser.

De enige uitzondering is het achtervoegsel *isch*. U moet dus voortaan ook, hoe onlogisch het in verband met de sch-regel moge schijnen, *logisch* blijven schrijven. Het daareven genoemde spellingsprincipe: schrijf alleen de klanken die werkelijk gezegd worden, wordt hier doorkruist door een ander, practisch principe: schrijf taalelementen die aan vreemde talen ontleend zijn, zoals zij in de vreemde taal zelf geschreven worden. En *isch* is een Duitser, die we zijn Duitse pakje laten aanhouden. De vereenvoudigde spelling van vóór Marchant schreef *ies* en gaf daarmee te kennen dat ze deze vreemdeling al als genaturaliseerd beschouwde, maar tegenwoordig zijn we wat minder grif met het naturaliseren van Duitsers....

Het Nederlandse broertje van *isch* en dat wordt in de nieuwe spelling natuurlijk wel gemoderniseerd tot *s*. Het bijvoegelijk naamwoord bij Zwolle was vroeger *Zwolsch* en wordt nu *Zwols*. Een woord *Zwollisch* bestaat gelukkig niet en zo is het ook gesteld met de meeste andere bijvoegelijke naamwoorden, die van aardrijkskundige

namen zijn afgeleid: we kennen *Zweeds, Deens, Engels* enz. Natuurlijk wel *Pruisisch, Saksisch, Hessisch* met het Duitse *isch*, en — de uitersten ontmoeten elkaar in de woordvorming — ook *Russisch*. Bij woorden als *Belgisch*, naast *België*, *Servisch*, naast *Servië*, *Indisch*, naast *Indië*, *Balisch*, naast *Bali*, wordt er wel eens over getwist of men de Duitser *isch* dan wel de Nederlander *s(ch)* voor zich heeft, omdat de naam zelf al een *i* bevat. Deze twist pleegt, met het royale gebaar van de overwinnaar tegenover de overwonnene, beslecht te worden ten gunste van de Duitser en we schrijven dus ook in de nieuwe spelling, als vanouds, *Belgisch, Servisch, Indisch, Balisch*.

De ee- en oo-spelling.

Behalve de *sch*-spelling veranderen dan nog de *ee*-spelling en de *oo*-spelling. Hierbij is de toepassing van het principe: schrijf de klanken die werkelijk gezegd en gehoord worden, niet zo eenvoudig. De *ee*- en de *oo*-klank kunnen namelijk op twee manieren worden weergegeven, door *ee* en *e*, door *oo* en *o*. Dat was al zo bij De Vries en Te Winkel en dat blijft ook zo in de nieuwe spelling. Het enige verschil is dat de verdeling tussen *ee* en *e*, *oo* en *o* wat ver-

Hoofdmenu

Pagina 30 van 38

Ga terug

Beëindigen

andert. De regel wordt dat in het algemeen *ee* en *oo* niet meer voor zullen komen aan het eind van een open lettergreep. Dat is dus net zo als met de *aa* en de *uu*: we hebben altijd geschreven *naad*, maar *na-den*, *vuur*, maar *vu-ren*, in een gesloten lettergreep het dubbele teken, in een open lettergreep het enkele teken. We gaan nu ook schrijven *kleed*, maar *kle-den*, *brood*, maar *bro-den*.

Er zou op zichzelf ook niets op tegen zijn geweest, als men de spelling *kleeden* en *brooden* had gehouden, maar dan had men ook *leeven* en *ooven*, *naaden* en *vuuren* moeten gaan schrijven. Dan had men de regel gekregen dat de zogenaamde lange klinkers altijd door het dubbele teken, dus door *aa*, *ee*, *oo*, *uu*, moeten worden weergegeven. Men heeft echter gekozen voor de regel zoals die al bij de *aa*- en de *uu*-spelling werd toegepast: het dubbele teken in gesloten, het enkele teken in open lettergrepen: *naden*, *kleden*, *vuren*, *broden*.

De regel van de verdeling tussen *ee* en *e*, *oo* en *o* wordt nu tenminste eenvoudig en doorzichtig, iets wat bij De Vries en Te Winkel allerminst het geval was. U moest vroeger van ieder woord apart leren of het met *ee* of met *e*, met *oo* of met *o* geschreven moest worden. Een

Hoofdmenu

Pagina 31 van 38

Ga terug

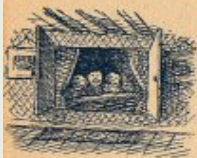
Beëindigen

regel kon u alleen maar ontdekken, als u veel van taalgeschiedenis afwist. Waarom moest u de rooie koolen met twee o's, de steenkolen met één o schrijven? U sprak de woorden toch precies hetzelfde uit. De Vries en Te Winkel konden het natuurlijk wel vertellen waarom zij dit zo verordineerd hadden, maar het was allemaal veel te geleerd en u kon het toch niet begrijpen, u moest het maar stomweg leren. Dat is nu uit, nu past u een regel toe die u zelf begrijpen kunt.

Niet ze maar zee.

Er zijn helaas een paar uitzonderingen op deze eenvoudige, begrijpelijke regel. Op het eind van een lettergreep schrijft u altijd een enkele e, maar wanneer dat eind van een lettergreep tegelijk ook het eind van een woord is, schrijft u weer de dubbele ee. Dat laatste betekent dat u woorden als *zee*, *mee*, *thee*, *ree* net zo blijft schrijven als u altijd al gedaan heeft. De reden van deze uitzondering is dat het teken e niet alleen dient ter aanduiding van de e-klank van *pef* en de ee van *steen*, maar ook van de *doffe* toonloze klank die u hoort in het lidwoord *de*. In het woord *bedstede* heeft u ze alle drie. Op het eind van een woord

Terug naar Libellen 4 op 1

Terug naar Libellen 1 op 1

Hoofdmenu

Pagina 32 van 38

Ga terug

Beëindigen

dient het teken *e* altijd om die doffe klank van *de* aan te duiden en daarom moet men voor de „lange *ee*” op het eind van een woord wel zijn toevlucht nemen tot de dubbele *ee*. *Ze* en *me* zijn de verzwakte bijvormen van *zij* en *mij*, woorden als *zee* en *mee* moeten dus ook in de toekomst wel geschreven blijven zoals we het nu gewend zijn. Het dubbele teken blijft bewaard, wanneer er van woorden als *zee* enz. een meervoud, een verkleinwoord, een afleiding of een samenstelling wordt gevormd. We schrijven dus in de nieuwe spelling, net als vroeger, *zeeën* naast *zee*, *weeig* naast *wee*, *tweede* naast *twee*, *theeblad* naast *thee*, ofschoon *zee*, *wee*, *twee*, *thee* hier natuurlijk niet aan het eind van een woord staan. Let u in 't bijzonder nog op *deemoed* en *eega*, die zijn samengesteld met *dee* en *ee*, twee sinds lang verouderde woorden. Iedere spelling heeft nu eenmaal zo 'n hebbelijkheidjes die speciaal geleerd willen worden.

Bij de *oo*-spelling geldt een dergelijke uitzondering niet. Ook op het eind van een woord schrijven we hier het enkele teken. Dus *zee* en *ree* naast *zo* en *stro*. Ook bij de *oo*-afdeling heeft u echter weer een paar woorden die u speciaal in de gaten moet houden en dat zijn *goochelen*, *goochem* en *loochenen*. De

[Terug naar Libellen 4 op 1](#)[Terug naar Libellen 1 op 1](#)[Hoofdmenu](#)[Pagina 33 van 38](#)[Ga terug](#)[Beëindigen](#)

ch geldt voor een dubbele medeklinker die de voorafgaande lettergreep gesloten maakt. De enkele o voor ch betekent een „korte o”, denkt u maar aan *rochelen*. Om de „lange o” aan te duiden moet men voor de *ch* dus wel het dubbele teken gebruiken.

U moet nog even letten op de verkleinvormen van woorden die op o uitgaan: bij *stro* hoort geen *strotje* maar een *strootje*. Dit is niets nieuws, want volgens De Vries en Te Winkel hoorde bij *la* ook geen *latje* maar een *laatje* en bij paraplu geen *paraplutje* maar een *paraplutje*. Wanneer u dergelijke woorden afbreekt op het eind van een regel bijv., schrijft u natuurlijk *la'tje*, *paraplut'je*, *stro'tje*.

Nooit meer spellingsoorlog.

Dat is dan alles, of tenminste bijna alles. Want er blijven natuurlijk nog enkele dingen, die door gezaghebbende woordenlijsten geregeld moeten worden. Dat zijn ten eerste de bastaardwoorden, dat wil zeggen de woorden die aan vreemde talen ontleend zijn en dus in het Nederlands in eerste aanleg net zo geschreven zullen worden als in de taal waaruit zij ontleend zijn, maar die na verloop van tijd min of meer kunnen

Terug naar Libellen 4 op 1

Terug naar Libellen 1 op 1

Hoofdmenu

Pagina 34 van 38

Ga terug

Beëindigen

vernederlandsen en dan ook aangepast worden aan de gebruiken van het Nederlandse spellingssysteem. Wanneer dat moment van vernederlandsing optreedt, moet voor ieder bastaardwoord afzonderlijk worden vastgesteld. Een lijst die de spelling van de bastaardwoorden officieel regelt, zal dus ook telkens opnieuw moeten worden bijgewerkt.

De tweede aangelegenheid die afzonderlijk moet worden geregeld, is de spelling van aardrijkskundige eigennamen. Eigennamen trekken zich nooit iets van spellingsvernieuwingen aan. Meneer *Zaaijer* en meneer *Blaauw* blijven zichzelf ook in de toekomst zo schrijven, als in de tijd van Siegenbeek, en ik blijf mijzelf *Heeroma* schrijven, als in de tijd van De Vries en Te Winkel. Het verschil van de aardrijkskundige met de gewone eigennamen is, dat zij niet aan personen maar aan gemeenschappen behoren en dat deze gemeenschappen kunnen besluiten het spellingskleed van hun onderhorigen in overeenstemming te brengen met de gangbare mode. We zullen moeten afwachten in hoeverre de verschillende gemeenten dit ook inderdaad doen en onze spelling van de aardrijkskundige eigennamen daarnaar moeten regelen.

Hoofdmenu

Pagina 35 van 38

Ga terug

Beëindigen

Iedere eigenaam wil afzonderlijk bekeken worden en nooit op horen zeggen worden vastgelegd. Dat is het recht van alle persoonlijkheid en dat zullen we in onze personalistische tijd moeten respecteren. Met de bijvoegelijke naamwoorden die met het suffix *s* van deze eigennamen zijn afgeleid, is het natuurlijk wat anders. Want die worden, tenminste in dit suffix, wél gemoderniseerd. Maar daar heb ik het op blz. 31 al over gehad.

Wat de regels betreft, kunt u alle wijsheid over de nieuwe spelling op een briefkaart schrijven en in vijf minuten van buiten leren. Er is wat studeerkamergeleerdheid over boord gegoooid, het spellingskleed is wat beter aangepast aan het levende lichaam van de taal. Begrijpt u nu eigenlijk nog wel waarom enige generaties zich over deze kleine spellingsveranderingen zo druk hebben gemaakt? De liefde, zegt u? Ja, ja, uw hofjesjuffrouw en mijn illegale werkster. . . . Maar zullen we ze nu maar niet allebei hun congé geven? Zullen we maar niet eens ophouden met te spreken over oude spelling en nieuwe spelling en het enkel nog maar hebben over de spelling als over een zuiver zakelijke aangelegenheid?

De spelling zoals ze nu is, is nog vol-

Hoofdmenu

Pagina 36 van 38

Ga terug

Beëindigen

strekt niet volmaakt. Dat is ook te begrijpen, want eigenlijk is het nog de spelling van Siegenbeek, die met veel hangen en wurgen op een paar punten wat gemoderniseerd is, eenmaal door De Vries en Te Winkel en eenmaal door Kollewijn en zijn medevereenvoudigers. Ze zal heus over vijftig of honderd jaar nog wel eens onder handen genomen worden. Maar zullen we nu maar niet vast bij voorbaat afspreken dat we er dan geen ruzie meer over zullen maken, geen strijd van getrouwen tegen getrouwen? Want spelling is geen kwestie die in ingezonden stukken behandeld moet worden, maar in een door de regering aangewezen commissie van deskundigen. En als een commissie van deskundigen een regeling heeft ontworpen, dan moet de regering die regeling uitvoeren. Zuiver zakelijk en zonder emotionele vertroebelingen.

Dus we spreken af: nooit meer spellingsoorlog?

Niet zóó, maar zó?

Ja, zó! en nu voorgoed.

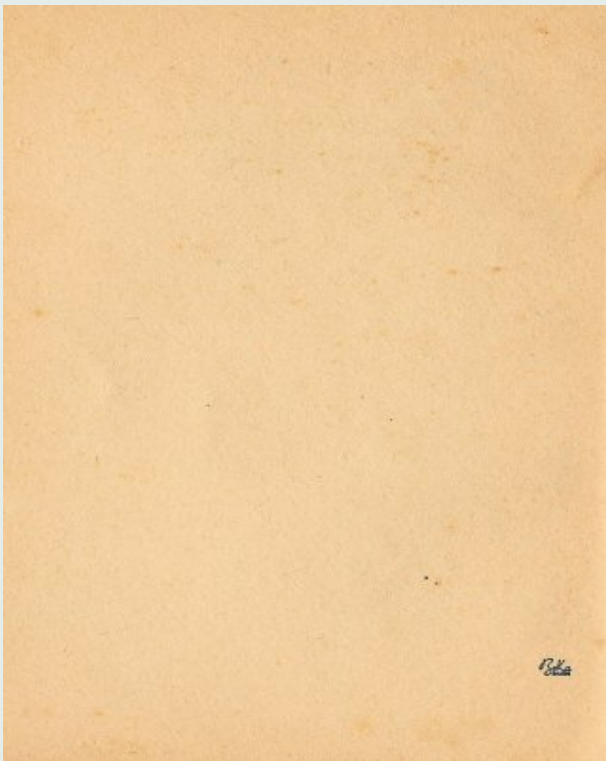
Hoofdmenu

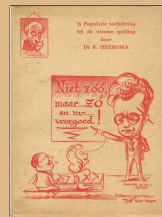
Pagina 37 van 38

Ga terug

Beëindigen

Terug naar Libellen 4 op 1

Terug naar Libellen 1 op 1

Hoofdmenu

Pagina 38 van 38

Ga terug

Beëindigen